

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3204/2019. (VII. 16.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Gfv.VII.30.211/2018/8. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Szajkó István (a továbbiakban: indítványozó) jogi képviselője (dr. Horváth Béla, 1121 Budapest, Sün utca 12.) útján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] Az indítványozó egy sajátos hitelkonstrukció keretében kötött szerződést egy bankkal (a továbbiakban: hitelező), valamint egy biztosítótársasággal (a továbbiakban: biztosító). A konstrukció lényege az, hogy az adós a kölcsönszerződéssel együtt életbiztosítási szerződést is köt, és az életbiztosítás díjának rendszeres fizetésével halmazza fel a kölcsön tőkerészét. A biztosítási díjat a biztosító befekteti és kamatoztatja, továbbá a kölcsönszerződésben megjelölt időpontokban törleszti a kölcsön tőkerészét. A befektetések hozama ingadozhat, így előfordulhat, hogy a befektetett összeg nem fedezi a tőkét, ezért a biztosító a törlesztést nem garantálja. A kölcsönszerződést az indítványozó és a hitelező 2007. június 8-án kötötték meg az alapperben III. rendű alperesként részt vett közjegyzőhelyettes (a továbbiakban: III. rendű alperes) előtt. A szabad felhasználású kölcsön összegét svájci frank devizában határozták meg. Az indítványozó aláírásával igazolta, hogy részletes tájékoztatást kapott a hitelhez kapcsolódó teljes hiteldíj összetételéről, a kölcsönkérelemben szereplő nyilatkozatok tartalmát megismerte és azokat elfogadta, megismerte a devizahitelek kockázatairól szóló kiadványban foglaltakat, az életbiztosításhoz kapcsolódó hitelfelvételi lehetőségeket, annak alapvető feltételeit, valamint átvette a tájékoztatás egy példányát, amiben egyebek mellett az szerepel, hogy a biztosító nem garantálja a tőketörlesztést.
- [3] Az alapper felperesei – köztük az I. rendű felperes indítványozó – keresetet indítottak a hitelező jogutódjával, a szerződéskötésben közreműködött közjegyzővel és annak helyettesével, egy másik bankkal, valamint egy faktoring céggel szemben. Keresetükben a kölcsönszerződés, valamint a kapcsolódó biztosítási szerződések érvénytelenségének megállapítását kérték. Álláspontjuk szerint a szerződések a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 200. § (2) bekezdése alapján, jogszabályba ütközés miatt semmiek, mert ellentétesek a régi Ptk. 209. § (1)–(4) bekezdéseivel, a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: régi Hpt.) 213. § (1)–(4) bekezdéseivel, valamint a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 120–129. §-aival. Állították továbbá azt is, hogy a szerződések megtévesztés, tévedés útján jöttek létre, ezért a régi Ptk. 210. § (1) és (4) bekezdéseibe, 235. § (1) bekezdésébe, valamint 236. § (1) bekezdésébe és (2) bekezdés a) pontjába ütköznek. Mindezek jogkövetkezményeként kérték az eredeti állapot helyreállítását oly módon, hogy a 23 030 000 Ft kölcsönösszegbe be kell számítani a már kifizetett 11 577 803 Ft-ot, és a felperesek az így fennmaradó 11 482 227 Ft-ot fizetik meg a hitelező jogutódjának. A felperesek továbbá kártérítés egyetemleges megtérítésére kérték kötelezni az alpereseket azért, mert összehangolt módon úgy írták alá velük a szerződést, hogy annak tartalmát előzetesen nem ismertették velük.
- [4] A perben a Pécsi Törvényszék járt el első fokon, amely elutasította a felperesek kereseteit. Ítélete értelmében az eredeti állapot helyreállítása mint a szerződés érvénytelenségének jogkövetkezménye a dolgok átruházására irányuló szerződések körében alkalmazható, ebből következően a konkrét ügyben nincs helye. Az érvénytelenség sem a semmisség, sem a megtámadhatóság alapján nem állapítható meg. A szerződések nem ellentétesek a régi Hpt. hivatkozott rendelkezéseivel, rendelkeznek mindazokkal a tartalmi elemekkel, amelyek hiánya a törvény értelmében semmisséget eredményezne. A tisztességtelenség körében a felperesek nem állítottak konkrétumokat, ezért az erre alapított követeléseiknek a törvényszék nem adhatott helyt. Az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségével kapcsolatos kifogások körében a törvényszék rámutatott arra, hogy a Kúriának a pénzügyi

intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben, valamint a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvényben foglaltaknak megfelelően az elszámolás megtörtént, ezért az ezzel kapcsolatos igényeket figyelmen kívül hagyta. A jogszabályba ütközésre való hivatkozás a Pécsi Törvényszék megítélése szerint több okból nem megalapozott. A régi Hpt.-nek a perben felhívott 203. § (1) bekezdés *b)* pontja a szerződéskötés időpontjában nem létezett. A 203. § (1) bekezdésében előírt, a pénzügyi szolgáltatások igénybevehetőségéről való tájékoztatás kapcsán fel sem merült, hogy az ne lett volna hozzáférhető az ügyfélfogadásra nyitva álló helyiségben. Ugyancsak nem volt megállapítható az, hogy az alperesek ne az elvárható gondossággal és szakértelemmel, a pénzügyi intézmény és az ügyfelek érdekeinek figyelembevételével jártak volna el a jogszabályoknak megfelelően. A felperesek ugyan nem kaptak szerződéstervezetet, azonban a szerződések lényeges tartalmáról tájékoztatták őket. A felperesek nem bizonyították továbbá, melyik szerződéses feltétel alapos megismerésére nem volt lehetőségük, az pedig, hogy a közjegyző nem olvasta fel a szerződéstervezetet, ugyancsak nem bizonyítja, hogy a szerződéses feltételek megismerésére ne lett volna lehetőségük. A Pécsi Törvényszék rámutatott arra is, hogy a felperesek saját bevallásuk szerint sem olvasták el a szerződéstervezetet a megkötéskor, csak két-három hónappal a szerződéskötést követően, továbbá akkor, amikor a 2008-as gazdasági válság következtében megemelkedtek a törlesztőrészek és nehézségbe ütközött a kölcsöntartozás törlesztése. Álláspontja szerint az minimálisan elvárható a kölcsönvevőtől, hogy a szerződést áttanulmányozza, az általa nem értett részekről tájékoztatást kérjen, ennek elmulasztása pedig a kölcsönvevő terhére esik.

- [5] A szerződés megtévesztés, illetve tévedés jogcímén való megtámadhatósága körében a Pécsi Törvényszék megállapította, hogy a felperesek követelése elévült a régi Ptk. 236. § (1) bekezdése, valamint (2) bekezdés *a)* pontja alapján. A kártérítési igényt pedig arra tekintettel utasította el, hogy a felperesek nem bizonyították a kár összetevőinek a fennállását, továbbá az állított kár a kölcsön megtérítésének nehézségeiben mutatható ki, ez azonban nem az alperesek megtévesztő magatartásának következménye, hanem a szerződés teljesítéséből fakad.
- [6] A szerződéstervezet közjegyző általi felolvasásának elmaradásával kapcsolatban arra mutatott rá a törvényszék, hogy ez csak a szerződések közokirat jellegét befolyásolja, nevezetesen a szerződések nem közokiratnak, hanem teljes bizonyító erejű magánokiratnak minősülnek. A kölcsönszerződés, illetve biztosítási szerződés érvényességéhez a törvény nem írja elő a közokirati minőséget, ezért a felolvasás elmaradása nem érinti a szerződés létrejöttét és érvényességét, az okirat alkalmas lett a joghatások kiváltására, valamint alkalmas arra, hogy tanúsítsa a benne foglalt szerződéses tartalmat, ami a felek akaratával megegyező. A felolvasás elmaradása nem eredményezett jogellenes kárt sem a felperesek oldalán, mert az csak akkor merült volna fel, ha az elmaradás következtében a szerződéskötés is megghiúsult volna.
- [7] A felperesek fellebbeztek az elsőfokú ítélet ellen, és elsődlegesen annak megváltoztatását, másodlagosan, illetve harmadlagosan, annak – eltérő jogcímenek történt – hatályon kívül helyezését kérték. A Pécsi Ítélet tábla az ítéletet helyben hagyta annyi módosítással, hogy mellőzte annak megállapítását, hogy a szerződés felolvasása nem történt meg, ezzel ugyanis szükségtelen foglalkozni, mert a felolvasás időigényességének és a ráfordított időnek a kölcsönös viszonya nem ellenőrizhető.
- [8] A felperesek a jogerős ítélet felülvizsgálatát kérték a Kúriától. Kifogásolták, hogy az elsőfokú bíróság elmulasztotta a tárgyalás berekesztésére történő figyelmeztetést, ezért nem volt lehetőségük összefoglalóan előadni a jogi álláspontjukat. Emellett állították, hogy az alperesek megtévesztően jártak el velük szemben, továbbá sérelmezték, hogy a bíróságok nem vették figyelembe azt, hogy a hitelező egyoldalúan változtathatta meg a kölcsönszerződés feltételeit. Előadták, hogy a másodfokú eljárás előadó bírója egy szakmai rendezvényen olyan nyilatkozatot tett a devizahiteles ügyekkel kapcsolatban, amelyből elfogultságára lehet következtetni. Hivatkoztak továbbá az Európai Unió Bíróságának gyakorlatára és előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését kérték. Egyebekben azt kifogásolták, hogy az eljáró bíróságok nem tekintették irányadónak tényállításukat, illetve nem fogadták el a bizonyítási indítványukat.
- [9] A Kúria hatályában fenntartotta a jogerős ítéletet. Az előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezésére irányuló kérelmet elutasította, mert úgy ítélte meg, hogy nem merült fel olyan jogkérdés, ami azt indokolná. A Pécsi Ítélet tábla előadó bírójának elfogultságára alapított kifogást nem fogadta el, mert az előadott bizonyítékot – egy állítólag a sajtóban is megjelent nyilatkozatról szóló e-mailt – nem tekintette az elfogultság bizonyítására

alkalmasnak. A Kúria a jogerős ítéletet kellően megindokoltnak tartotta, és egyetértett a bíróságok megállapításaival, valamint következtetéseivel.

- [10] 2. Az indítványozó az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasszal támadta a Kúria felülvizsgálati ítéletét a Pécsi Ítéletábrá, valamint a Pécsi Törvényszék ítéleteire kiterjedően, és az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdése, valamint XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján kérte azok megsemmisítését. Panaszát arra alapította, hogy álláspontja szerint a Kúria tisztességtelen bírósági eljárásban született ítéletet tartott fenn hatályában. A bíróságok jogellenesen állapították meg a kölcsönszerződés létrejöttét, mert törvénybe ütközik, hogy nem tájékoztatták őt a szerződéstervezet tartalmáról, a közjegyző pedig azt nem olvasta fel előttük a közokiratba foglalás során. A kölcsönszerződés – ellentétben az eljáró bíróságok állításával – teljes bizonyító erejű magánokirat formájában sem jött létre, mert annak kiállítására a közjegyző nem jogosult. Az elsőfokú bíróság törvénytelenül járt el, amikor nem figyelmeztette a felpereseket az ítélet meghozatalát megelőző utolsó tárgyalás berekesztését megelőzően, és ezzel ellehetetlenítette a bizonyítást. Az indítványozó sérelmezte, hogy a másodfokú bíróság úgy módosította az elsőfokú ítéletben megállapított tényállást, hogy megtörtént a szerződéstervezet felolvasása a közjegyző előtt, az ugyanis az ott töltött mintegy 45 perc alatt lehetetlen. A másodfokú ítélet törvényellenesen született meg azért is, mert olyan bíró vett részt a meghozatalában, akivel szemben relatív kizárási ok áll fenn. Az indítványozó kifogásolta továbbá, hogy a közjegyző által hitelesített kölcsönszerződés mint közokirat létre nem jöttével kapcsolatos érveiről úgy foglaltak állást a bíróságok, hogy azok nem bírnak jelentőséggel, mert senki nem állította a perben, hogy a felperesek megismerhették a szerződés szövegét. Összességében az eljárás a közjegyzők pártatlan jogszolgáltatási tevékenységének kiüresítését eredményezte. Az indítványozó következetesen hangsúlyozta, hogy a hitelező, valamint a közjegyző és a közjegyzőhelyettes tudatosan összejátszottak azért, hogy a tisztességtelen szerződés megkötésére rábírják őket. A törvénytelen szerződés törvényesként elfogadása, valamint a felperesek, köztük az indítványozó bizonyítékainak, álláspontjának figyelmen kívül hagyása az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét valósította meg.
- [11] A fentiekén túl az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdésébe ütközik az, hogy a kölcsönszerződés részét képező, az alapperben vitatott dokumentumot – az 50. számú mellékletet – a felperesek nem kaphatták meg az alapperben. A melléklet jogosította volna fel a hitelezőt az adós adatainak kezelésére. Az indítványozó ezt nem kapta kézhez, ezért nem is hatalmazhatta fel a hitelezőt az adatkezelésre.
- [12] Az indítványozó egyebekben kifejtette, hogy a közjegyzők visszaélésszerű eljárásának büntetőjogi megítélése kérdéses, mivel nincs olyan egzakt tényállás, ami alapján szankcionálni lehetne az ilyen cselekményeket.
- [13] Végül az indítványozó kérte a jogerős ítélet végrehajtásának felfüggesztését az Abtv. 61. § (1) bekezdése alapján.
- [14] 3. Az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján mindenekelőtt azt kellett vizsgálnia, hogy az indítvány megfelel-e a törvényben foglalt befogadási feltételeknek, és így alkalmas-e az érdemi elbírálásra. E vizsgálat során az alábbi következtetésekre jutott.
- [15] Az Abtv. 29. §-a értelmében az alkotmányjogi panasz a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadható be. A jelen ügyben benyújtott alkotmányjogi panasz nem vetett fel ilyen kérdéseket. Az Alkotmánybíróság gyakorlata következetes abban, hogy a rendes bíróságok hatáskörébe tartozó ténymegállapítás, illetve jogértelmezés körében nem végez felülbírálatot, ellenkező esetben ugyanis úgy válna „negyedfokú bírósággá” {3268/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [28]}, hogy az arra való felhatalmazás nem vezethető le az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdésében meghatározott alkotmányos rendeltetéséből, valamint a részére az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontjában biztosított hatásköréből. A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog tartalmának kifejtésekor az Alkotmánybíróság megerősítette ezt a korlátot, és hangsúlyozta: „nem vizsgálja azt sem, hogy az indokolásban megjelölt bizonyítékok és megjelenő érvek megalapozottak-e, mint ahogy azt sem vizsgálja, hogy a jogalkalmazó helytállóan értékelte-e az eljárásban beszerzett bizonyítékokat és előadott érveket, vagy a konkrét ügyben a bírói mérlegelés eredményeként megállapított tényállás megalapozott-e” {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [33]}. A tisztességes bírósági eljáráshoz való alapvető jog azt követeli meg a bíróságoktól, hogy az eljárási szabályokat az Alaptörvénynek megfelelően alkalmazzák, és azt a minimális követelményt mindenképpen előírja, hogy „a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alaposággal megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon” {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [34]}. A jelen esetben az ügy irataiból kitűnően az alapperben eljáró bíróságok vizsgálták

mindazokat a kérdéseket, amelyeket a felperesek kereseti kérelmükben előadtak és megindokolták, miért az irányadónak tekintett tényállást fogadták el valónak és mely állításokat, milyen okból tekintették relevánsnak vagy irrelevánsnak. A kereseti kérelem egyfelől a kölcsönszerződés érvénytelenségének megállapítására irányult akár a semmisség, akár a megtámadhatóság jogcímén, másfelől pedig a felperesek által állított kár megtérítésére az alperesek részéről. Az eljáró bíróságok megindokolták, miért tartották megalapozatlannak ezeket a követeléseket (a törvény szerinti semmisségi okok fennállását nem tartották megállapíthatónak, a megtámadási határidő pedig eltelt), számot adtak arról, miért ítélték úgy, hogy a kárfelelősség konjunktív elemei nem valósultak meg (a vagyonsökkenés a szerződés teljesítéséből, nem az alperesek jogellenes magatartásából fakadt, a közjegyzőhelyettes magatartása pedig nem értékelhető jogellenesként), és indokát adták annak is, miért tekinthető megtörténtnek az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos elszámolás (a kérdést a Kúria 2/2014. számú polgári jogegységi határozatával kapcsolatos törvények rendezték). A tárgyalás berekesztésére történő figyelmeztetés elmulasztását illetően szintén kifejtette a Pécsi Ítéltábla, hogy az adott körülmények között miért nem minősül lényeges eljárási szabálysértésnek, amely az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését indokolná (a felpereseknek volt lehetőségük előadni álláspontjukat és bizonyítékaikat, éltek a lehetőséggel, az elsőfokú bíróság pedig érdemben és részletesen foglalkozott az általuk előadottakkal). A tény- és jogkérdések felülbírálata a fentieknek megfelelően nem az Alkotmánybíróság hatásköre, ebből következően az indítvány nem vet fel olyan szempontot, amely az Abtv. 29. § szerinti befogadást indokolná.

- [16] Az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdésében foglalt személyes adatok védelméhez való joggal kapcsolatosan előadottak szintén csak a bíróságok ténymegállapítását kifogásolják. Az eljáró bíróságok számot adtak arról, miért nem bír jelentőséggel az ügy megítélése szempontjából a kérdéses 50. számú melléklet (a felperesek tudhatták, hogy a szerződéskötés céljából használni fogják az általuk egyébként is rendelkezésre bocsátott adatokat, továbbá a formanyomtatvány használata vagy annak mellőzése a jogviszonyra nem hat ki). Az Abtv. 29. §-ában foglalt feltételek ezért ebben a tekintetben sem teljesültek.
- [17] 4. Az indítvány nem vetett fel alapvető jelentőségű alkotmányjogi kérdést, illetve nem mutatott rá a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességre, ezért azt az Alkotmánybíróság – az Abtv. 56. § (3) bekezdésére figyelemmel – az Ügyrend 30. § (2) bekezdés a) pontja alapján visszautasította.
- [18] 5. Az indítványozó kérte, hogy az Alkotmánybíróság a jogerős ítélet végrehajtását az alkotmányjogi panasz eljárásának befejezéséig függeszse fel. Az Alkotmánybíróság kivételesen, az Abtv. 61. § (1) bekezdésében foglalt körülmények fennállása esetén hívhatja fel a bíróságot a kifogásolt döntés végrehajtásának felfüggesztésére, jelen ügyben azonban a visszautasításra tekintettel erről nem kellett rendelkeznie.

Budapest, 2019. július 9.

Dr. Szívós Mária s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/757/2019.

